

Schumiczky Lilla

Largo avagy, hogyan is éli meg azt egy libériai menekült

Egy menekülttábor élete és szervezeti felépítése

BEVEZETÉS

A tanulmányban először vázolom az 1989 és 2003 között zajló libériai polgárháború előzményeit és folyamatát, melynek egyik következménye a 2002-ben Sierra Leonéba menekülő mintegy 250 000 civil. A UNHCR, (United Nation High Commission of Refugees) – az ENSZ menekültügyi részlege – összesen körülbelül 700 000 menekültet tart számon, akik három hónapnál több időt töltöttek külföldön.

A tanulmány második felében átfogó képet kívánok nyújtani a civilek elhelyezéséről, különös tekintettel a largói menekülttáborra, annak szervezeti és strukturális felépítésére, valamint működési mechanizmusára.

AZ ELSŐ LIBÉRIAI POLGÁRHÁBORÚ

A polgárháború 1989 december 24-én kezdődött, amikor Charles Taylor Libéria ex-minisztere francia, burkina fasoi, elefántcsontparti, taiwani és líbiai támogatással elhatározta, hogy megszabadítja az országot M.Sgt. Samuel K. Doetól (AFL) és liberizálja azt.

Doe nem adta meg magát a lázadóknak, és a nyomásnak sem engedett. Azzal érvelt, hogy lemondásával, feljogosítaná Taylor híveit a szabadra és a garázdaságra. Tulajdonképpen ez lett a polgárháború kirobbanásának oka. Taylor és cinkostársai, Tom Woewiyu, Samuel Saye Dokie, és Charles Walter Brumskine csapatokat gyűjtött NPFL (National Patriotic Front) néven, és átlépték az Elefántcsontpart-Libéria határát. Libéria tizenhat törzséből négy rögtön be is kapcsolódott a harcokba. A krahn és a mandingo törzs Doet, míg a gio és a mano törzs Taylort támogatta. Ezzel elkezdődött Afrika egyik legvéresebbként számon tartott tizennégy éves polgárháborúja.

1990 júniusára Taylor és csapatai elérték Monrovia külvárosait és a pusztítás, amit végeztek, már igen számottevő volt. Helyi és nemzetközi nyomás hatására Doe lemondott, annak reményében, hogy véget ér a fél éve tartó öldöklés. Szerette volna elkerülni, hogy hatalmi vákuum alakuljon ki lemondásának következtében, ami feljogosíthatná Taylort vagy az éppen akkor külföldön tartózkodó Amos Sawyer-t, Henry Fahnbulleh-t, vagy Ellen Johnson-Sirleaf-et, akik az NPFL alapító tagjai közé tartoznak, hogy a hatalmat magukhoz ragadják. Elképzelése szerint az AFL tartotta volna meg a hatalmat. Azonban 1990 júliusára Taylor pártja, az NPFL is kettészakadt. Prince Yormie

Johnson létrehozta az INPFL (Independent National Patriotic Front of Liberia), így most már három párt „pályázott” (AFL, NPFL és az INPFL) a megüresedett tisztségek betöltésére, ezek a törekvések fizikai harcokban is megmutatkoztak. A három párt egymás ellen harcolt és ennek következménye mind a civil lakosságot sújtotta. 1990. szeptember 9-én Johnson elrabolta és kivégeztette Doet. Az ex-elnök halála után a lakosság azt gondolta, hogy vége a polgárháborúnak, de az még inkább felerősödött. 1990 végére Monroviát, Libéria fővárosát az ECOMOG, míg Libéria többi részét Taylor kormányozta. Az ECOWAS (Economy Community of West African States) megbízásából 3000 afrikai békefenntartó érkezett Monroviába, a nagyszámú menekültek külföldre áramlása miatt. 1997-ig az ország folyamatosan több részre szakadt, és végül hat „kis királyság” alakult ki. 1997-re választásokat írtak ki, amelyeket természetesen Taylor nyert. Ekkora már több, mint 150 000 halottja és körülbelül 2,6 millió menekültje volt a háborúnak. Taylor véres diktatúráját öt évig tudta fenntartani, bár 1997-től 1999-ig viszonylagos béke volt az ország nagy részén, leszámítva három tartományt.

A MÁSODIK POLGÁRHÁBORÚ

A harcok 1999-ben újultak ki ismét, amikor is Taylor pártja már nem tudta megtartani a hatalmat. Két lázadó csoport jelent meg, akik 2003-ra az ország hatvan százalékát tartották ellenőrzés alatt. A két

lázadó csoport 2002-ben elűzte Taylort és ideiglenesen Charles Gyude Bryant lett Libéria elnöke, akit a világ egyik legkorruptabb embereként tartanak számon. Végül, 2003. augusztus 18-án több nemzetközi szervezet jelenlétében minden párt aláírta a békeszerződést, amelynek értelmében a háború azonnali befejezését deklarálták, valamint megállapodtak arról, hogy 2005 októberében szabad választásokat fognak tartani, addig pedig Bryant tölti be az elnöki posztot.

A KÖRNYEZET □ ORSZÁGOKKAL VALÓ KAPCSOLAT

A tizennégy évig szinte folyamatosan tartó polgárháború során Libéria konfliktusba került néhány szomszédos állammal is: Sierra Leonéval, Elefántcsontparttal és Guinea-Conakryval. A sierra leonei gyémántot libériai lázadó csoportok segítségével juttatták ki az országból és szállították tovább nyugat és észak felé. Ez nagyon gyakori katonai villongáshoz vezetett, ami szinte kizárólag a civil lakosságon, illetve a menekülteken csapódott le. Guineával, pedig jórészt területi viták voltak, illetve a fegyvercsempészés feletti kontroll eldöntésében került sor fegyveres összecsapásokra. Elefántcsontparton libériai katonák avatkoztak be az északon dúló polgárháborúba, mind a kormány, mind pedig a lázadók oldalán. A több szomszédos országgal megromlott kapcsolatok következtében a menekültek státusza folyamatosan megkérdőjeleződött,

Libéria és szomszédai

mivel egyik országból a másikba kellett menekülniük, a helyzetük nagy mértékig bizonytalanná vált, tulajdonképpen egy ördögi kör alakult ki. Beszámolók alapján volt olyan család, amely három ország menekülttáborát is megjárta, míg végül 2002 novemberében meg nem érkezett Sierra Leonéba, Nogoya Chiefdomba, a Kenemától 21 km-re északkeletre fekvő menekülttáborba, Largóba.

LARGO, EGY SIERRA LEONEI MENEKÜLTÁBOR

A largói menekülttábor mintegy 48 hektárnyi területen fekszik. A tábor nincsen körülkerítve, mint az sok más tábor esetében lenni szokott, ehelyett szabad ki-bejárás van. Bárki elhagyhatja azt, és bárki visszatérhet. Largo az egyik legfiatalabb UNHCR által létrehozott menekülttábor Sierra Leonében. A menekültek nem sátrakban, hanem családonként téglalap alakú vályogházakban laknak, amihez családonként külön latrina van építve. Az összkép nagyon hasonlít egy afrikai falu látképehez.

A tábornak külön vezetése van, ahol a menekültek is képviselve vannak, külön tábori adminisztráció működik, a lakókat mind regisztrálják, és máshogy kezelik a különböző státuszú embereket, például a volt gyerekkatonákat, vagy az árvákat. A menekültek sokféle kedvezményben részesülnek: ingyenes egészségügyi ellátás, szakmatanulási lehetőségek és oktatás. Összességében az ott dolgozó nemzetközi szervezetek mindent megpróbálnak megtenni azért, hogy javítsanak a menekültek életkörülményein, és feleddessék velük a háború traumáját.

TÁBORVEZETÉS

A tábor vezetését a CRS (Catholic Relief Service) végzi. Ennek a szervezetnek kell megszervezni az újonnan érkezettek szállását, ők felelősek a táboron belüli infrastruktúra fejlesztésért, valamint 2003. március 1-ig a CRS koordinálta a tábor élelmezését, majd március 1-én a WFP (World Food Program) vette át ezt a feladatot. A WFP bevonja a menekülteket, illetve „host community-t, befogadó falut az élelem elosztásába. A táborban dolgozó CRS vezetők mind sierra leonei származásúak. Ez ebben az esetben azért különösen említésre érdemes, mert Sierra Leonében 2002-ben zárult le a polgárháború, és a vezetőknek ugyanolyan élénk emlékképek vannak a háború borzalmairól, mint a Largo-ban jelenlévő libériaiaknak. A sierra leonei háború hasonlóan kegyetlen volt, mint a libériai. Még inkább bevett szokás volt a csonkítás, mint Libériában. (Egyes források szerint a lakosság több, mint 35 százaléka esett áldozatul ennek a brutalitásnak). Freetownban, Sierra Leone fővárosában jártam olyan Amputation Camp-ben, ami csak a csonkítottak számára van fenntartva. A helyiek azt mondják, hogy a kormány megpróbálja rejtegetni őket a külföldi NGO (Non Governmental Organisation) dolgozói elől. Talán így van. De az biztos, hogy ahhoz a táborhoz

képest Largo maga a földi paradicsom. A Freetowni Amputation Campben már nincs jelen egyik NGO sem rendszeresen, hetente kétszer az ICRC (International Committee of Red Cross) nyújt sürgősségi ellátást. Összesen három vízcsap üzemel a tábor területén, kerítéssel van körbekerítve, az ott lakók beszámolója szerint, rendszeres segélyben nem részesülnek. A kormány három éve avval kecsegteti őket, hogy majd földet adnak nekik és lakóházat, valahol vidéken. A másfél hónapos ott tartózkodásom alatt nem sikerült találkoznom a táborvezetővel – mindig elfoglalt volt és nem ért rá egy interjúra... – talán ez sokat elárul. Ennek következtében pontos adatokat nem sikerült szerezni, feltételezésekbe pedig nem bocsátkoznék.

A MENEKÜLTEK KÉPVISELŐI

A UNHCR által működtetett táborokban a menekülteket megpróbálják mindig bevonni a tábor irányításába, és mintegy velük együttműködve, az ő véleményüket figyelembe véve próbálják megszervezni a tábor életét. Largóban 2004. június 10-én tartottak általános választásokat, ahol titkos szavazással egy női és egy férfi elnököt választottak a menekültek. Ez esetben két „öreg” választottak, akik már eleve megbecsülésnek örvendtek a táborlakók körében. Ezt érthető, hiszen a hagyományos nyugat-afrikai társadalmakban

az öregek kezében van általánosan a döntéshozás joga. Ők határozzák el, hogy ki melyik földön gazdálkodhat, és mit vethet. Ezenfelül a házasságok kérdésében is övék az utolsó szó.

A TÁBOR LAKÓI

A legtöbb menekült Libéria északnyugati részéről, Lofa tartományból érkezett. Legtöbbjük a Kissi illetve a Gbandi népcsoporthoz tartozik. A lakosok hetven százaléka vidéki földműves, és a maradék harminc százalékuk rendelkezik valamilyen iskolai végzettséggel. A táborlakók jelentős része a táboron belül kiskereskedést folytat, míg mások alkalmi munkát vállalnak a táboron belül vagy

kívül. A tábornak helyet adó fogadó falu úgy jöhetett létre, hogy Largo megállapodott a NaCSA-val, (National Commission for Social Action), hogy bizonyos mennyiségű földet biztosítanak a menekülteknek, gazdálkodás céljából. Ennek eredményeképpen 2005. május 31-ig 235 menekült gazdálkodó csoport kapott földet. Túlnyomórészt rizs és földimogyoró ültetvényeket hoznak létre, mivel ez jelenti táplálkozásuk alapját. A FAO (Food and Agriculture Organisation of the United Nation) biztosította számukra a megfelelő mennyiségű rizs és földimogyoró vetőmagot, cassava palántákat, kapákat és sarlókat. Ezenfelül, a nők a tábor területén belül kis kertgazdálkodást folytatnak: a házak mögött veteményes kerteket hoznak létre, ahol paradicsomot, paprikát termesztenek magán, illetve kiskereskedelmi célra. A palántákat illetve a szükséges eszközöket, mint például

dául locsolókanna, a FAO biztosította. Sierra Leone a trópusi éghajlati övben fekszik, emiatt igen kedvező feltételek mellett lehet gazdálkodni. A rendszeres esőzések következtében a rizst kétszer is aratják egy évben. A trópusi talaj ugyan elég sovány, de két évente mindig váltanak és új „szeleteket vágnak ki” az esőerdőből. Largóban 2004-ben ez nagy gondot okozott, mert a tábor végében található – a fogadó falu által szakrális jelentőséggel bíró szent hegyen is – szisztematikusan elkezdtek a menekültek kiirtani az esőerdőt. A szellemek ezt megelégedve „lejtek” a menekülttáborba és titokzatos körülmények között felgyújtottak egy pár házat. Ekkor a libériaiak megértették, hogy a szent hegyen nem folytathatják tovább a kertgazdálkodást, ha nem akarják még jobban magukra haragítani a szellemeket.

TÁBORI ADMINISZTRÁCIÓ

Természetesen a tábor legfőbb irányítását a UNHCR kihelyezett főtisztje végzi, aki nem lehet sem libériai, sem pedig sierra leonei származású. Őt segíti egy helyi, sierra leonei asszisztens. Az asszisztensnek mindig a fogadó országbelinek kell lennie, az NGO szabályzata szerint. A UNHCR szorosan együttműködik ez esetben a NaCSA-val, a CRS-sel, illetve a menekültek által választott képviselőkkel. A három nagy szervezet képviselői minden nap jelen vannak a táborban. Tehát az irányítás nem csak az irodákban, hanem jórészt a terepen történik. Az állandó jelenlétre azért van szükség, mert így sokkal bensőségebb kapcsolatba kerülhetnek a táborlakókkal, illetve jobban át lehet látni azok mindennapi problémáját. Minden hét szerda délutánján egy általános gyűlésre kerül sor, amin bárki részt vehet és elmondhatja problémáját, vagy örömet a segítségnyújtó szervezetek képviselői előtt. Egy-egy ilyen gyűlésen 200-300 ember is jelen van a főtéren, és általában igen mozgalmasan zajlik, mivel mindenki hallatni akarja a hangját, meg akarja osztani véleményét, tapasztalatait, észrevételeit. Néha öt-hat órán át is elhúzódhat egy-egy ilyen megbeszélés.

A megbeszélések biztonságáért a Community Service a felelős, amelynek tagjai havi fizetést kapnak. Hatan a fogadó falu fiataljai közül, harmincan a menekültek közül kerülnek ki, vegyesen fiúk és lányok. A UNHCR különösen figyel arra, hogy a nemek aránya megfelelő legyen minden szektorban, mivel a hagyományos libériai társadalomban a nőknek kevesebb joguk van, mint a férfiaknak. Rajtuk kívül állandó sierra leonei rendőri jelenlét is van, bár ahogy a riportokból kiderül, különösebb incidensre nem került sor Largóban.

A táborlakók véleményüket, megjegyzéseiket névvel, vagy anélkül kifejezésre juttathatják, és a táborvezetőség irodája mellett elhelyezett dobozba dobhatják. Ez minden nap felbontásra kerül.

A táborban nem működik Senior Secondary School, ami a mi négy osztályos gimnáziumunknak felel meg, illetve nincs nagyon lehetőség arra, hogy nagy tömegek vegyenek részt olyan tevékenységekben, amiből aztán pénzhez lehet jutni, tehát a tábor nem tud állandó bevételt biztosítani a menekülteknek, leszámítva egy nagyon kis csoportjukat. E két faktor néha mentális, illetve fizikai feszültségekhez vezethet a tábor területén belül. Ezért a Caritas, illetve az ARC rendszeres gyakorlati tréninget hozott létre, ami bárki számára lehetőséget biztosít arra, hogy egy szakmát kitanuljon. Lehet tanulni szabászatot, autószerelést, ácsmesterséget, fodrászatot, szappankészítést, batikolást vagy lenszövést. Nagyon sokan vesznek részt ezekben a programokban, mert látják, hogy mikor később hazatérhetnek, akkor nem lesz semmijük és a falujuk valószínűleg romokban fog heverni, de ha egy szakmának a birtokában vannak, akkor nagyobb lehetőségük lesz munkát találni. Az ARC ezenfelül egy bizonyos mennyiségű készpénz kölcsönt biztosít bárki számára, egy százalékos minimális kamattal három hónapra. Így próbálja a

menekülteket inspirálni a saját vállalkozás létrehozására. Eddig 235-en éltek ezzel a lehetőséggel, közülük 176 nő. Megdöbbentő, hogy Largóban a visszafizetés száz százalékos volt 2004-ben. A Sierra Leoneban található hét másik menekülttáborban sohasem volt száz százalékos kölcsön-visszafizetés. A táborvezető UNHCR tiszt szerint ez a napi rendszeres kapcsolattartásnak köszönhető, a menekültek folyamatosan úgy érzik, hogy törődnek velük és bíznak bennük.

EX-KATONÁK

Charles Taylor a háború alatt több mint tizenötezer gyerekkatonát alkalmazott. Legtöbbjük kilenc és tizenhat év közötti volt, többnyire fiúk, de jelentős a lányok száma is. Miért jó a gyerekkatonaság? Résztevők beszámolóiból kiderül, hogy egy-egy falu lerohanásakor, a serdülő korú, ott tartózkodó gyerekeket általában nem ölték meg, illetve nem is csonkították meg, mint ahogy azt a lakosság többi részével tették, őket könnyebben sebesítették meg, például megvagdosták a karjukat, vagy a lábait, majd összegyűjtötték őket és titkos kiképzőhelyekre szállították, ahol a sebüket kokainnal, illetve más helyi drog-készítménnyel dörzsölték be. Marihuánát kellett szívniuk, és általában egy AK 47-es gépfegyvert adtak a kezükbe. A gyerekek a drog hatása alatt, különös kegyetlenséggel vettek részt a következő falu civil lakosságának lemészárlásában, mivel nem voltak öntudatuknál. Mikor megkérdeztem, hogy mikor elmúlt a drog hatása, miért maradtak továbbra is ott harcolni, a következő választ adták „Lilly azt sem tudtuk, hogy pontosan az ország mely részen vagyunk, láttuk, ahogy megerősakolták és megölték anyánkat és több lány testvérünket, apánkra és nagybátyánkra rágyújtották a házunkat. Szerinted mit tehattünk volna, hová mehettünk volna? Örültünk, hogy végre valahová tartozunk és van mit ennünk.” Ennek ellenére jó néhányan mégis megszök-

tek, és inkább a menekült státust választották, tudták, hogy saját falujukba nem térhetnek vissza. Largóban külön programot indítottak a gyerekkatonák részére a normál társadalmi életbe történő visszaintegrálásuk segítésére.

IGAZOLÁSI GYAKORLATOK

A menekültek többsége, mikor megérkezett, semmiféle személyi igazolvánnyal, vagy születési anyakönyvi kivonattal nem rendelkezett. Ezért 2003 májusában, amikor a largói menekülttábor kapacitásának legfelső határához közeledett, (ez mintegy hétezer embert jelentett), akkor minden egyes menekültet igazoltak, és minden család fényképes igazolvány kártyát kapott, ezen feltüntetve az összes táborban jelenlévő családtag nevét illetve korát. Erre azért volt óriási szükség, mert a menekültek minden segílyt erre a kártyára, ezzel a kártyával vehetnek fel, nemcsak az élelmiszert, de korábban a ruha, konyhai felszerelés és tisztasági csomagokat is. Nem egyéni személyi igazolvány van, hanem családonként egy. Az adatokat próbálják évente frissíteni.

GYERMEKVÉDELEM

A gyermekvédelemért a CCF (Christian Children Found) felelős. Ők végzik az újonnan érkezettek között az árvákkal kapcsolatos adminisztrációt. Felelősek az elhelyezésükért, illetve ellenőrzik a befogadó család gondoskodását. Megpróbálják felkutatni az árvák hozzátartozóit, Libériában és más menekülttáborokban. Ez a gyakorlatban úgy néz ki, hogy fényképet készítenek a gyerekekről és a plakátokat minden nyilvános helyre megpróbálják kifüggeszteni. Ez a módszer állítólag igen jól működik. Egy-egy ilyen plakáton, körülbelül hetven fénykép van. Integrációs tevékenységeket biztosítanak a

gyerekek számára, amely során megpróbálják feldolgoztatni a háború traumáját, beszélgetések és játszókák segítségével. A CCF feladata ellenőrizni, hogy a gyerekek megkapták-e a nekik járó iskolai felszerelést, illetve megfelelő mennyiségű és minőségű élelmiszerhez jutottak-e. Gondoskodnak a HIV-fertőzött gyerekek rendszeres orvosi kezeléséről.

SEGÉLYELOSZTÁS

A UNWFP (United Nation World Food Program) a legfőbb élelmiszer-segélyező. Az élelmiszer elosztásáért a CRS felelős. Largóban minden hónapban élelmiszer-segélyben részesülnek a menekültek. Az élelmiszeradag 1660 kilokalória napi szükségletében van megállapítva (egy fogyókúra napi kalória mennyisége min. 2200). Az elosztásban a menekültek illetve a befogadó falu lakói vesznek részt, napi fizetség fejében. Az élelmiszer kiosztása általában nyolc-tíz napig szokott tartani. A családból vagy az anya, vagy az apa megjelenik a család személyi igazolókártyájával, és többszöri ellenőrzés után hozzájuthat a családjának járó élelmiszerhez. A tábor vezetősége az anyák segély- begyűjtését preferálja, mert többször előfordult, hogy a kiosztott étel a családfő eladta a piacon, majd a pénzt elitta. Jőmagam is láttam árulni segélyből származó gabonát. Talán érdekes lehet, hogy mit is kapnak:

Gabonaféle	- 10.5 kg/személy/hónap
Olaj	- 0.75 kg/személy/hónap
Bab	- 0.9 kg/személy/hónap
Só	- 0.15 kg/személy/hónap

Babot és olajat a hagyományos afrikai konyhában nem használnak! Az élelmiszer-segély jó része az Egyesült Államokból érkezik. Az élelmiszer-elosztás hetében érezhetően felpezsdül

a tábor élete. Mindenki visszatér, az is, aki esetleg más városban tartózkodott. Már korán reggel, hatkor beállnak az asszonyok a sorba, ki-ki hátára kötve még alvó gyermekét. Tízkor kezdődik az elosztás. Addigra már ott tömörülnek a nagyobb gyerekek is, akiknek ez az esemény igen izgalmas, és mindent látni szeretnének. Fel-felmásznak a falon, hogy bekukkanthassanak, és ekkor Adan (a fő élelem elosztó felelős) szigorúan leparancsolja őket mély hangján. Valahogy a sorban állók mindig azt hiszik, hogy egyszer csak el fog fogyni az élelem és nekik nem jut, ezért is vannak néha hangos replikák és lökdösődések, de összességében derült hangulatban telik. Élvezetes hallgatni az asszonyok pletykáit és történeteit.

Általában a gyerekek jól tápláltak és nincs éhezés. Természetesen a segély mennyisége nem elégséges egy személynek egy hónapra, és nem fedezi a minimum vitamin-szükségletet, de a mellette kertgazdálkodásban termelt zöldségekkel, illetve az öntermő mangóval és banánnal kiegészítik étrendjüket. Szinte minden család tart baromfit, és ebédkor egy kis csirkehús mindig terítékre kerül, általában rizzsel körítve, paradicsomos szószban. Kifejezetten ízletes, de az íze nem hasonlít a mi paprikás csirkénkhez! Az ebéd vagy vacsora általában úgy zajlik, hogy az anya nagyobb lányai segítségével egy nagy üstben szabadtűzön megfőz nagy mennyiséget, majd egy adott időben megjelenik a család minden tagja, ami több generációt is jelenthet, külön a nők és a férfiak egy-egy közös tálból, kézzel esznek. (Sokkal természetesebben hatnak így az ízek.) Korábban a menekültek rendszeresen szappant, takarókat és műanyag fedő takarókat – általában a házak tetejét szokták evvel befedni, ellenáll a helyi trópusi esőknek – is kaptak.

KÖZEGÉSZSÉGÜGY

A tábor területén körülbelül tizenöt házra jut egy víz-csap, amelyek a legújabb technikával készültek, önműködően lezáródóak. A tábor vízkészletét két tankból nyeri, napi 18 liter jut személyenként. A száraz évszakban kevesebb.

A tábor területén külön kórház működik, amit az MSF-France (Medicines Sans Frontières) üzemeltet. Állandó orvosi jelenlétet, és főleg egészségügyi alapellátást biztosítanak a pácienseknek, valamint a szüléseket szokták itt levezetni. Operációkat, vagy a súlyosabb eseteket a kenemai, vagy a gondamai kórházba szállítják. A tábor területén található a sierra leonei kormány által alapított Host Community klinika is, ahol minisztérium által fizetett alkalmazottak dolgoznak, de itt hivatalos orvos sincsen. A legmagasabb posztú alkalmazottak a szülést segítő bábák. A tábor területén előforduló leggyakoribb betegségek a malária, bőrbetegségek és nemi úton terjedő fertőzések.

A tábor területén pszichológiai és szociális szerviz is működik, a CVT (Center of Victims of Torture), amely segít feldolgozni a háborús traumákat a rászorultaknak. Erre igen nagy szükség van. A riportok magukért beszélnek: „Sanniouellie-től nem messze, Takande-ban voltam 2001 nyarán, amikor Johnson csapatai megtámadták a falumat. Tudtuk, hogy jönni fognak, ezért már korábban elrejtőztünk a dzsungelben, mindenki öt napi élelmiszert vitt magával és vizet. Gondoltuk, hogy az alatt csak tovább mennek. Magunkkal vittük a kisebb értékeinket, meg a pénzt, ami volt otthon. Én a húgommal mentem. A harmadik napon értesültünk róla, hogy a katonák minden házat leégettek bosszúból, hogy nem találtak ott senkit. Legalább elmentek. De Johnson csapatai sohasem hagyják megtorlatlanul az ilyen trükköket. Körülbelül három hét múlva, éjszaka visszatértek. A falum 14 ideiglenes házból állt akkor,

és úgy százan lehettünk otthon. Fáklyákkal jöttek és először a levegőbe lőttek, mindenki kirohant, három szomszédomat ott helyben agyonlőttek. Mindenkit felállítottak a főtéren egymás után sorban, külön a nőket és külön a férfiakat. Megkérdezték, hogy ki a falu vezetője. Mindenki hallgatott – tudtuk, ha válaszolunk, akkor bajba keverjük Hava Kamarát, a falufőnököt. Nagyon mérgesek lettek a katonák és kirángattak egy nőt a sorból és lelőtték. Nem fogom sohasem elfelejteni azt a fegyverdőrenést. Ekkor kiállt Hava és mondta, hogy ő vezeti a falut. Őt is lelőtték. Majd a fiát és unokáit akarták. A fiát agyonverték, de előtte a szeme láttára megerőszkolták a feleségét, aki várandós volt, majd félholtra verték és arrébb rúgták, mint egy kutyát. Az unokák következtek. Kettő és kilenc év közöttiek voltak. A kisebbeket megvakították, úgyhogy egy gyufaszál végére nejlon darabot tekertek, majd meggyújtották és beleszúrták a gyerekek szemébe. Nem bírtuk nézni, de a legszörnyűbbek a halál hangjai voltak, még ma is, éjszakánként gyakran felriadok, mert hallom ezeket a hangokat.” – Hua 32 éves.

„Zoror-ban laktam a családommal. Az apám tehetősebb ember volt, volt egy autónk is, a helyi bankban dolgozott, és figyelt arra, hogy minket is taníttasson. Nagyon jó ember volt. Sokat utazott más városokba. Egy éjszaka csak anyámmal és testvéreimmel voltam otthon, én vagyok a családban a legidősebb. Arra ébredek, hogy zörgetik az ajtót. Kinyitom. Félrelőttek és vagy kilenc gépfegyveres rontott be a házba az éjszaka közepén. Bementek minden szobába és mindenkit kirángattak az ágyából, nagyon-nagyon féltünk. Mondták, hogy adjuk ide a kocsikulcsot és a pénzt. A kocsikulcsot apám mindig magánál hordta, pénz pedig alig volt itthon. Mondtuk, hogy nincs nálunk a kulcs. Nagyon mérgesek lettek, és mindent el kezdtek összetörni a lakásban. A húgaim sikítottak. Majd kimentek és felgyújtották az autót. Azt mondták legközelebb a házat gyújtják ránk. Elmentek. Reggel megtudtuk, hogy két

szomszédunkat megölték és egy 11 éves lányt pedig megerőszakoltak. Apám, mikor hazatért úgy döntött, hogy a családot átköltözteti Ghánába egyik testvéréhez. Én nem akartam menni. Zorzor-ban maradtam. Három hónap múlva ismét megtámadták a várost, de most több, mint kilencven embert megölték és rengeteg házat felgyújtottak. Mindenkit felállítottak egy sorba, külön a nőket és külön a férfiakat. Én voltam a harmincyolcadik. Az első tizet lelőtték. Nem mozdulhattunk, köztük volt az egyik nagybátyám is. Tudtam, hogy itt a vég. A tizenegyediket nem lőtték le, hanem levágták a jobb és a bal kézfejét. Sohasem fogom elfelejteni azt a fájdalmas üvöltést, amit akkor hallottam. Egy fatörzshöz szorították a karját és egy machetával egy csapásra levágták. Szédültem és rosszul voltam a friss vér szagától. A következőnek csak egy kézfejét vágták le. Azt gondoltam ennél az is jobb, ha lelőnek. Ez így ment a harminckettedik emberig, tetszés szerint valakit megöltek, valakit megcsonkították. Álltam a sorban és vártam, hogy rám kerüljön a sor, amikor is távoli gépfegyverropogást hallottam. Ekkor kezdődött az igazi vérfürdő. Döcögő csapatok megérkeztek, mindenki mindenkire lőtt, nekem nem volt fegyverem. Próbáltam menekülni, de mindenhol hullák feküdtek, elvesztettem az eszméletemet és egy holttest mellé eshettem. Amikor felébredtem már minden csöndes volt, csak a parázsló lángokat láttam, amik a házakból maradtak. A mai napig nem értem, hogy lehettem ennyire szerencsés, hogy megúsztam.”

NEMI ALAPON TÖRTÉN □ ER □ SZAK – IRC

Az IRC (International Rescue Committee) kezeli ezeket az ügyeket. 2003 májusában létrehozta a táboron belül működő GBV (Gender Based Violence) központot. Itt rendszeresen szerveznek megbeszéléseket, illetve workshopokat a megelőzésről. A fiatal menekültek körülbelül 75 százaléka esett már áldozatul nemi alapon történő erőszaknak. Ezek közül a leggyakoribbak a feleségverés, illetve a nemi erőszak. Külön férfi részlege is működik a GBV centrumnak, ahol rendszeresen tartanak felvilágosítást férfiaknak. A hagyományos libériai társadalomban az egyik legnagyobb probléma nők jogvédelme. Miután egy nő férjhez ment, az a férje tulajdonába kerül, hiszen a férje komoly menyasszonydíjat fizetett érte a lány családjának. A nőnek engedelmeskednie kell férje akaratának, és ez esetben mindegy, hogy muszlim vagy keresztény vallású családról van szó. Ezért nagyon gyakori a feleségverés, ami az emberi jogok alapokmány szerint büntetendő. Valamint, ha az asszony férje meghal, minden földet és tulajdont a férj családja örököl, jó esetben a férj fiú testvére újból feleségül veszi, ám néha előfordul, hogy ottmarad vagyon nélkül, de rossz esetben ott marad vagyon nélkül. Még ha újra feleségül is veszik, akkor is abban a családban hátrányos helyzetben van a többi feleséggel szemben, mivel nem szüzen került oda. Ez is sok fizikai erőszakhoz vezet. Nem is beszélve a nő által elszenvedett lelki törésről.

OKTATÁS

Jelenleg körülbelül 120 általános iskolás korú gyerek jár a sierra leonei kormány által finanszírozott JSS-ba (Junior Secondary School), nálunk a nyolc osztályos általános iskola utolsó négy éve, a felső tagozat. A tanárok a menekültek, illetve a fogadó faluból kerülnek ki. Az IRC szponzorálja a tanárok továbbképzését. Ez a tábor területén található jelenleg legmagasabb fokozatú iskola.

Körülbelül 1100 gyerek jár általános iskolába. A tábor területén tizenöt osztályterem található (több, mint hetven gyerek van egy osztályteremben!). Egy óvoda működik, ami mindig zsúfolásig van, itt önkéntes felügyelők dolgoznak.

Talán a legérdekesebb, hogy a tábor területén található egy e-learning távoktatási rendszer. A kenyai egyetem interneten keresztül küldi a szükséges tananyagot, amit a táboron belül műholdas internet-kapcsolat segítségével letöltenek és kinyomtatnak. Jelenleg öt diák vesz részt ebben a programban. A fiatalok általában felismerték az oktatás szükségességét.

ZÁRSÓ

Így néz ki nagy általánosságban egy menekülttábor felépítése, a konszolidáció után, amikor már nem érkezik több menekült, vagy csak nagyon kis számban. Természetesen Largonak is vannak hiányosságai. Jelenleg a legfőbb feladat, hogy tanárokat készítsenek fel a 2005 októberében kezdődő tanévre, illetve, hogy megnöveljék a tantermek és a tanárok számát. Másik probléma, hogy a legfőbb donornak, az Egyesült Államoknak az a célja, hogy a menekültek minél hamarabb visszatérjenek anyaországukba, ezért drasztikusan csökkentik az élelmiszer-segély mennyiségét, illetve a pénzse-

Tábor	Összetartozó csoportok	Kliensek száma			Nők százalékos aránya
		Férfi	Nő	Total	
Jembe	72	99	267	366	73%
Gerihun	55	60	175	235	75%
Tobanda	10	11	32	43	74%
Largo	51	73	181	254	71%
TOTAL	260	243	655	898	73%

Első táblázat: Személyek száma, nemi alapon megkülönböztetve, akik éltek a hitel lehetőségével

Hely	Kiadás Kölcsön összege	Kumulatív Kölcsön Kifizetett	Kumulatív Kölcsön Begyűjtött	Összeg Vesztesség	Visszafizetés (%)
Jembe	8,242,120	63,400,000	72,132,000	0	100%
Gerihun	6,296,000	41,600,000	58,100,000	0	100%
Tobanda	4,472,000	8,600,000	22,034,000	0	100%
Largo	7,592,000	42,300,000	56,200,000	0	100%
TOTAL	26,602,120	155,900,000	208,466,000	0	99%

Második táblázat: Kölcsön portfólió analízis, táboronként lebontva 2005-ben

Szektor	Largo			Tobanda			Gerihun			Jembe			Grand Total
	F	N	T	F	N	T	F	N	T	F	N	T	
Szövés	0	20	20	6	14	20	2	20	22	2	19	21	83
Szövés 2	0	20	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20
Hímzés, Varrás	0	20	20	0	20	20	0	22	22	0	20	20	82
Pék	1	19	20	2	18	20	0	0	0	0	0	0	40
Művészet	0	0	0	6	0	6	0	0	0	0	0	0	6
Batkolás	0	0	0	0	0	0	1	21	22	2	18	20	42
Szappan készítés	0	0	0	0	0	0	2	20	22	3	17	20	42
Grand Total	1	79	80	14	52	66	5	83	88	7	74	81	315

Harmadik táblázat: a szakmát elvégzettek száma 2005-ben

gélyt. Harmadik probléma, amivel a UNHCR dolgozóknak szembe kell nézni, hogy legtöbbször azok családtagjai, akik hazatértek Libériába, nem jelentik be rokonuk hazatérését, hogy továbbra is fel tudják venni rokonuk élelmiszer-segély adagját. Így van olyan család, akinek jogtalanul több élelem jut. E probléma megoldására 2005 augusztusában egy újabb népszámlálást tartanak, mind a nyolc menekülttáborban – a menekültek nem túl nagy öröme.

Összegezve: egy menekülttáborban sohasem lehet jó élni, de itt Largóban olyan törődést és biztonságot nyújtanak a menekülteknek, hogy – beszámolókból kiderül – nem is akarnak hazamenni. Az önkéntes alapon történő visszatérés egyelőre nem nagyon működik, és a nyolc menekülttáborból, innen a legalacsonyabb számú.

FELHASZNÁLT IRODALOM

FAGE, J.D

- 1969 A history of West Africa. Cambridge
 1960 The Journal of African History, Cambridge
 1983 African Archeological Review, Cambridge
 1970 Etudes d'Historie Africaine, Kinshasa
www.unhcr.com • www.unamsil.com
www.suntimes.com • www.worldhistory.com

KÜLÖN KÖSZÖNET

- Tomsits Abigélnek minden lelki és fizikális támogatásért
- Henock Ochallanak – UNHCR field officernek, hogy különleges adatokkal szolgált
- Robyn Finknek – ARC, hogy rendelkezésemre bocsátotta táblázatok adatait
- B.G.-nak – néhány fényképért

